

Mimaride Biçimin Görsel Etkisi; Tasarımcı Hedefi ve Kullanıcı Üzerinden Bir Araştırma

Visual Effects of Form in Architecture; A Research about the Designer Goals and User Perception

Mukaddes ÇIRAK YILMAZ¹, Dicle AYDIN²

Gönderilme Tarihi: 02.04.2021 - Kabul Tarihi: 11.07.2021

Özet

Görsellik, mimarinin değerlendirilme ölçütlerinden biri olarak estetik çerçevesinde değerlendirilmekte ve bu anlamda mimaride aranan özelliklerden biri olarak yer almaktadır. Genel anlamda görselliğin değerlendirilmesinde ilk ele alınan ve değerlendirilen özellik de 'biçim' olmaktadır. Bu açıdan biçim, mimari tasarımın görsel etkisinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışma; mimari tasarımda tasarımcının hedeflediği görsel etki ile kullanıcı algısı arasındaki ilişkiyi irdelemek üzerine yapılmış bir araştırmadır. Araştırma kapsamında örnekleme alanı olarak seçilen Antalya kent merkezinde yer alan ve biçimsel anlamda çoğunluğu oluşturan diğer binalardan farklı bir etki sergilediği düşünülen beş bina ele alınmıştır. Seçilen binaların mimarlarının hedeflediği görsel etkiler ile kullanıcı algısı, 100 kullanıcı ile yapılan anket sonucunda değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlarda tasarımcının biçimsel olarak kullanıcı üzerinde bırakmak istediği görsel etki ile kullanıcı algısı arasında çok belirgin farklılıklar olmadığı; tasarımcının istediği yönde etkiler oluşturulabildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Tasarım ve Biçim, Görsellik, Görsel Etki, Biçimsel Etki, Kullanıcı Algısı*

Abstract

Visuality is evaluated within the framework of aesthetics as one of the evaluation criteria of architecture and in this sense, it is one of the properties sought in architecture. Generally 'form' is the first feature that is also evaluated in architectural visuality. In this respect, form is an important feature in the visual effect of architectural design. This study is a research on the perception of the user with the visual effect targeted by the designer in architectural design. Within the scope of the research, five buildings in Antalya city center, which are chosen as sampling area, are thought to have a different effect from other conventional buildings in terms of form were discussed. Architectural goals by meaning of visual effects of the selected buildings were evaluated based on the perception of users according to the survey method conducted for 100 users. In the study, it has been concluded that there are no significant differences between targeted visual effects of designers and user perception. So designers can create effects as they wish.

Keywords: *Design and Form, Visualism, Visual Effect, Formal Effect, User Perception*

Atf: Çırak Yılmaz, M. ve Aydın, D. (2021). Mimaride Biçimin Görsel Etkisi; Tasarımcı Hedefi ve Kullanıcı Üzerinden Bir Araştırma. *Modular Journal*, 4(2), 152-171.

¹ Akdeniz Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, mukaddescirak@gmail.com | ORCID: 0000-0001-6054-1376

² Necmettin Erbakan Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, arcdicleaydin@gmail.com | ORCID: 0000-0002-6727-6832

1. Giriş

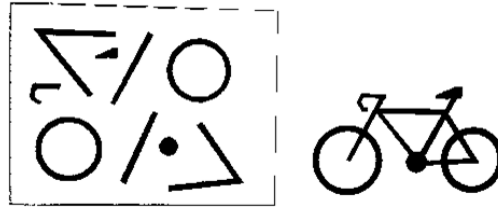
İnsanlar, yaşadığı çevre ile iletişim ve etkileşim halindedir. Çevreyle iletişim öncelikli olarak gördüklerimiz üzerinden kurulur, çünkü çevreyi algılama ve değerlendirmede öne çıkan duyu, görme duyusudur. Bu fenomen Antik Yunandan bugüne zihinlere yerleşmiştir. Aristoteles; ‘tüm duyuların sadece görme duyusuna güvendiğini ve diğer tüm duyular içinde önceliği görmeye verdiğini’ belirtmiştir (Parsa, 2008). Görülen nesnenin sahip olduğu biçimsel özellikler, bakan kişi üzerinde yapmış olduğu etkiye göre değerlendirilmektedir. Görselliğin duyu ve düşüncelere hitap etmesi bakımından mimarlığın sanatsal boyutu görselliği esas almaktadır. Mimaride ilk değerlendirme ölçütlerini ortaya atan Vitruvius’a göre de mimaride görsellik önemlidir. Vitruvius’un ‘venustas’ yani güzellik olarak belirttiği ve günümüzde ‘sembolik ve estetik değerler’ olarak nitelendirilen terimler, mimaride görsel etkinliği oluşturma isteminden doğmaktadır. Görsellik mimarinin değerlendirme ölçütlerinden biri olarak estetik olma çerçevesinde ele alınmakta ve mimaride aranan özelliklerden biri olarak yer almaktadır. Biçim ise genel anlamda görselliğin değerlendirilmesinde ilk ele alınan ve nitelenen özelliktir. Biçime bağlı analizler de mimari eserin görsel niteliğinin ortaya konulabilmesi açısından önemlidir. Bu çalışmada Antalya kent merkezinde yer alan ve biçimsel anlamda çoğunluğu oluşturan binalardan farklı bir etki sergilediği düşünülen beş binanın görsel etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Ankete bağlı elde edilen sonuçlarda “Tasarımcıların görsel etki hedeflerinin karşılanma durumu nedir?” sorusuna cevap aranmıştır.

2. Mimaride Biçimin Görsel ve Algısal Etkisi

Etki kavramı; Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde; “bir kimse veya nesnenin başka bir kişi veya bir şey üzerindeki gücü; bir etken veya bir sebebin sonucu; bir kimse üzerinde bırakılan izlenim” şeklinde tanımlanmaktadır (URL-1). Görsel uyarıcılar ve onun taşıdığı mesajlar görsel etkiyi oluşturmada önemli rol oynar. Görsel uyarıcıların taşıdığı mesajların yenilik, farklılık, önceden görülmemişlik gibi değerler taşıması, görsel etkinin derecesini yani etkisini artırır. Bütün algılamaların %80 ile %90’ının görmeyle gerçekleştiği (Yılmaz 2004) dikkate alınır, algısal gücü yaratan şey, çevrenin veya çevre içinde görme duyumu ile bize ulaşan herhangi bir elemanın görsel uyarıcılarının yapmış olduğu etkidir. İnsan çevreyi algılayarak bilgiyi almakta, analiz yapmakta; soyutlama, yorumlama ve yaratma süreciyle bilgiyi düşünceye, düşünceyi de eyleme dönüştürmektedir (Sirel, 1992). Görsel özelliklerine bağlı olarak etkinlik yaratan nesne kişide ilgi, zevk ve buna bağlı olarak değer yargısı, başka bir deyişle bir anlam oluşturmaktadır. Görülen nesnenin insan üzerinde oluşturduğu etkiyi değerlendirmek, o etki sonucu oluşacak tepkiye yani davranışa bağlı olmaktadır. Aydın (1992), algılama sonucu ortaya çıkan tepkinin, nesnenin fiziksel özelliklerinden kaynaklandığını belirtmiştir. Mimaride de görsel etki, mimariyi görsel olarak algılayan kullanıcılar üzerinden değerlendirilebilmektedir. İnsanlar binaların içlerine girmeseler bile onları dışarıdan algılar ve yapının kütlesi, cephesi, söylemi, rengi malzemeleri, ayrıntıları vb. öğeleri aracılığı ile estetik yönden etkilenir (Kortan, 1999). Dolayısıyla mimarinin görsellik anlamında sanatsal özelliği ön plandadır.

Estetik ve görsel değerlendirmeye yönelik yapılan çalışmalarda biçim, ölçü, sayı, doku, malzeme, renk, ışık, oran, konum, yönelim, görsel devamlılık gibi özellikler çalışmalarda yer bulmaktadır (Erkman, 1973; Aydın, 1992; Ching, 2004). “Görsel Etki” bir araştırma

konusu olarak çok geniş bir alanı kapsamakla beraber görsel etkide rol oynayan özelliklerden her biri kendi içinde farklı değerlendirme ve analiz yöntemlerine bağlı olarak incelenmektedir. Biçim özelliği, bunlardan diğer özellikleri de içine alan bir yapıya sahiptir. Nitekim adlandırmalar da genel anlamda biçimlere yönelik yapılmaktadır. ‘Biçim’ Hasol (1993) tarafından; ‘somut sanatlarda belli bir temanın plastik veya grafik açıdan dile getirilişi’ şeklinde açıklanırken, Ching (2004)’e göre ise ‘sanat ve tasarımda sıklıkla bir eserin biçimsel yapısını (bu yapı tutarlı bir imgeyi üretmek için bir kompozisyonun elemanlarını ve parçalarını oluşturur) koordine etme ve düzenleme tarzıdır’. En basit ifadeyle birtakım sebepler doğrultusunda bir araya gelen elemanlar biçimi oluşturmaktadırlar (Şekil 1).

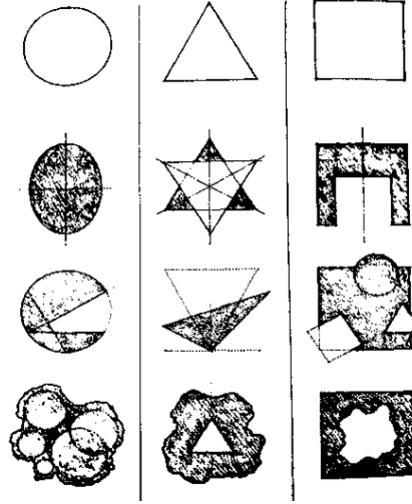

Şekil 1. Birtakım elemanların bir araya gelerek biçim oluşturması (URL-2)

Mimari bütünün üç ana ögesi olarak kabul edilen ‘işlev’, ‘teknik’ ve ‘biçim’ birbiriyle bağıntılar kurarak ve estetik özellik kazanarak şekillenmekte ve bu haliyle mimari bir eserden söz edilebilmektedir (Aytem, 2005). Kurtçu (1999), mimaride biçimlendirme sürecini üç aşamada incelemekte ve işlevsel biçimin bulunması, işlevsel biçimin insanda en fazla doygunluk yaratacak düzeye eriştirilmesi ve işlevsel biçime simgesel bir anlam kazandırılması başlıkları altında değerlendirmektedir. Biçimin tasarlanmasında kullanılan düşünme araçlarını Turuthan (1987); soyuttan somuta doğru mevcut ayrıntılı imgeler, davranışlar, somut kavramlar (imgesel kavramlar) ve soyut (sözel) kavramlar olarak sıralamaktadır. Dolayısıyla biçimin insanla ilişkisi, biçimin insana gönderdiği mesajlar ve bunların idrak yoluyla insan tarafından alınması ile gerçekleşmektedir. İnsan biçimin gönderdiği mesajları kapsayan işaretleri, tek işaret olarak değil, bir ‘sembol sistemler grubu’ şeklinde idrak eder. İnsanın biçim karşısında gösterdiği tepkinin nitelikleri, bu ilişkinin olumlu ya da olumsuz oluşunu belirlemektedir (Erkman, 1973). Algı psikolojisinde Gestalt Teorisi olarak bilinen (biçimci kuram) kuramın ana kavramı biçim-şekil kavramı olup biçim “tümün ya da bütünün ayrılmış herhangi bir parçası” olarak tanımlanmaktadır (Ertürk, 1984). Bu kapsamda Gestalt psikolojisi aklın görsel çevreyi anlamak için basitleştirdiğini doğrular, çünkü verili herhangi bir biçimsel kompozisyonda, görüş alanımızdaki konu nesnesini en basit ve en düzenli şekillere indirgemeye yöneliriz (Aydınlı, 1986). Gestalt psikologları biçime, fiziksel, fizyolojik ve davranışsal açıdan bakmaktadır. Vurgu, algının dinamik özellikleri üzerinde oluşmaktadır. Psikologlar; biçimin dinamizmini önce fiziksel sistemler içinde, sonra algı ile açıklayarak ‘izomorfizm’ (eş biçimlilik) prensiplerini ortaya koymuşlardır. Bu da görsel biçimin etkisini; önce biçimin fiziksel durumu üzerinden, sonra da algısal durum üzerinden açıklanmasını doğrulamaktadır (Çırak, 2008).

Görsel etkinin değerlendirilmesi; biçimi oluşma sebepleri üzerinden değil, oluşturulmuş biçimin etki etme sebepleri üzerinden yapılacak bir araştırmayı gerektirmektedir. Balkan

(1996); mimari biçimleri, tasarımı yönlendiren biçimler olarak ele almış ve bunları kurallara bağlı ve taklide bağlı biçimler olarak iki ana grupta incelemiştir. Ching (2004) ise mimari biçimleri, düzenli ve düzensiz biçimler olarak ele almıştır. Bunları düzgün geometrik biçimler ve onların düzensiz kullanımları şeklinde açıklamaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Düzenli ve düzensiz biçimler (Ching, 2004)

Gestalt biçimi; fiziksel, fizyolojik ve davranışsal olarak ele almakta ve algı psikolojisi kapsamında değerlendirmektedir. Bu anlamda biçimsel bütünlük ön plana çıkmaktadır ve temelde bütün; kendisini meydana getiren parçalardan daha çoktur anlayışı vardır. Biçim ve oluşumlarına yönelik yapılan çalışmalar, düzenli ve düzensiz biçimler olmak üzere iki tip biçimsel ifade olduğundan bahsetmektedir (Aydınlı,1986). Mimaride kurallı ya da taklide dayalı biçimler, temel geometrik formlar ve onların çeşitli düzenlemeleri şeklinde ifade edilirken; serbest formlar doğadaki organik karaktere benzeyen veya düzensiz biçimlendirmeler olarak ifade edilmektedir.

Biçimler bilinçli kullanıldıklarında, kullanıcıda istenilen etkiyi oluşturabilmektedir. Aydınlı (1993), biçimin değerlendirilmesinde ortaya çıkan memnuniyet veya özgün bir tatmin olma duygusunun, biçimin fiziksel özelliklerinin bir yansıması olduğunu, bunun yanı sıra biçimlerin dikkat çekme, merak uyandırma, heyecan, coşku veya nefret duyguları oluşturduğuna dikkat çekmektedir.

Mimaride mekân ya da mekânların, kullanıcı üzerinde duygu oluşumunu sağlayabilmesi önemlidir. Kortan (1986); “Mimarlıkta esas olan fonksiyondur; ancak duygusuz fonksiyon sadece konstrüksiyon olacaktır. Amaç fonksiyon + dinamizmdir” demektedir (Kortan’dan aktaran Aytem, 2005). Her mimarlık ürünü, görsel bir simge olarak çevre içinde ve dolayısıyla kültür stoğu içinde yerini almakta, çevreden etkilenerek ve çevreyi etkileyerek anlamlar oluşturmaktadır.

2.1. Biçimsel Etki ve Anlamları

Gerçekte tüm formlar, geometrik asal formlardan elde edilmekte ve mimaride de bu asal geometrik formların işleme ve kullanma teknikleri göz önünde bulundurulmaktadır. Biçimsel etkiye bağlı algı üzerine Zeyi (1990) Einfühlung kuramından bahsetmektedir. Bu kuram, sanatsal duygulanmada izleyicilerin biçimleri tanımlamasıdır. Einfühlung kuramında; biçimler ve insanların onları algılayışlarından bahsedilmektedir. Yine bu kurama göre;

- Küp ve türevleri, boyutlarının eşit ve hemen kavranabilir olmasından dolayı izleyene bütünlük sunar ve kesin doğruluk hissi vermektedir.
- Daire, küre ve yarım küre kubbeler, yetkinlik sunmaktadır.
- Elips iki merkez tarafından gelişerek gözün dinlenmesine fırsat vermediği için devingen ve endişeli bir hissiyat oluşturur (Zevi, 1990).

Aydınlı (1986); dikdörtgen formların dengeli ve dinamik etki; dar açılı formların dengesiz ve rahatsız etki yarattığını; dairesel formların ise rahatlatıcı ve dinlendirici bir etki yaptığını belirtmektedir. Turuthan (1987); köşeli biçimsel formların sert, daire silindir ve serbest biçimlerin yumuşak karaktere sahip biçimler olacağını vurgulamaktadır. Ünügür (1989) ise formların ve çizgilerin etkilerini;

“Yatay çizgi = Devamlılık, rasyonellik, durağanlık

Düşey çizgi = Sonsuzluk

Düz hat = Rijitlik, kuvvet

Eğri hatlar = Esneklik, yumuşaklık, tereddüt

Spiral = Dünyasal sorunlardan kopma, yükselme

Küp = Bütünlük, eşitlik

Daire = Üstünlük, sonsuz denge

Elips = Hareket” olarak belirtmektedir.

Ching (2004); biçimsel analizi asal şekiller olarak ele alarak bir anlamlandırma getirmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Ching'in asal şekil yorumu (Ching, 2004)

<p>Daire, merkezi ve normal olarak durağan ve kendi çevresi içinde öz –merkezli içedönük bir figürdür. Bir dairenin bir alanın ortasına yerleştirilmesi onun merkezizetçi özelliğini pekiştirecektir. Onu düz ya da açılı şekiller ile birleştirmek, ya da çevresi boyunca bir eleman yerleştirmek, ona görünür bir dönme hareketi kazandırabilir değerlendirmesini yapmaktadır.</p>	
<p>Üçgen, durağanlığı anlatır. Kenarlarından birinin üzerine yaslandığında, üçgen son derece durağan bir şekildir. Buna karşı uçlarından biri üzerine çevrildiğinde, ya kıl payı bir denge durumunda kalır ya da iki taraftan birine doğru düşme eğilimi gösterir.</p>	
<p>Kare ise, sadeliği ve usallığı temsil eder. Seçilmiş bir yönelimi olmayan durağan ve nötr bir şekildir. Diğer dikdörtgenlerin hepsi kareden türeyen varyasyonlardır, yükseklik ya da genişlik ilavesi ile normdan sapmalar olarak düşünülebilir. Üçgen gibi kare de bir kenarı üzerinde durduğunda istikrarlı, köşelerinin birisi üzerine oturtulduğunda ise dinamiktir.</p>	

Temel şekillerinden bahsedilmeyen serbest formların değerlendirilmesinde formu oluşturan elemanların eğrisel, yumuşak, kavisli, açılı, düz, akıcı, kırık ve benzeri kullanımlarına ilişkin tanımlara yer verilmektedir. Genel anlamda mimaride biçimsel anlamlandırma çalışmaları; geometrik formlar ile eğrisel, açılı, düz çizgiler, düzlem ve hacimlerden oluşan serbest formlar olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda incelenen çalışmalara Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2. Biçime bağlı etki araştırmaları (Çırak, 2008)

BİÇİMSEL ADLANDIRMALAR		ETKİLER						
		Aydınlı (1986)	Turuthan (1987)	Ünügür (1989)	Einfühlung Kuramı (Zevi, 1990)	Muhçu (2003)	Ching (2004)	Yılmaz (2004)
Geometrik form	Kare	Dengeli Dinamik	Sert	Bütünlük Eşitlik	Bütünlük Doğruluk		Sadelik Ussallık	
	Üçgen	Dengesiz Rahatsız edici	Sert				Durağan	
	Daire	Rahatlık Dinlendirici	Yumuşak	Üstünlük Sonsuz denge	Yetkinlik En son yasa	Güç Evrensellik Eşitlik Anıtsallık Sonsuzluk	Merkezi Durağan	Sevgi
Serbest form	Eğrisel çizgiler	Rahatlık Dinlendirici	Yumuşak	Esneklik Yumuşaklık Tereddüt				Rahatlık Gevşeme Dinlenme Huzur
	Açılı çizgiler	Dengesiz Rahatsız edici	Sert					Korku
	Düz çizgiler		Rijitlik Kuvvet					Saygı
	Organik		Benzetilen organizma					

Çevrenin nasıl algılandığının belirlenmesi aynı zamanda çevrenin nasıl bir etkiye sahip olduğunun da belirlenmesi anlamına gelmektedir. Ertürk (1984), mimari mekânların algılanmasında algısal farklılaşma ölçeğinin kullanıldığını, çevrenin sıfatlar yardımıyla nasıl algılandığının belirlenmeye çalışıldığını ifade etmekte ve Hershberger'e (1972) referansla Tablo 3'teki içerikle tanımlamaktadır. Sanoff'da (1991) anlamsal farklılıklar oluşturan zıt sıfatlar ile binaların/iç mekânların görsel niteliklerinin belirleneceğini belirtmektedir.

Tablo 3. Hershberger (1972)*'in kullandığı mimari çevrenin anlamını ölçmede kullanılan anlamsal ölçek (Ertürk, 1984)

FAKTÖRLER	SIFATLAR
ESTETİK	Tek, eşsiz - Genel
DOSTLUK	Dostça - Düşmanca
ORGANİZASYON	Düzenli - Karışık
GÜÇLÜLÜK	Sert - Nazik
MEKÂN	Gevşek - Sıkı
SÜS	Süslü - Sade
RENKLİLİK	Renkli - Tekdüze
TEMİZLİK	Temiz - Pis
ÖLÇÜ	Büyük - Küçük
ISI	Sıcak - Soğuk
AYDINLATMA	Aydınlık - Karanlık
GİZLİLİK	Özel - Genel
ŞEKİL	Açılı - Yuvarlak
HAVALANDIRMA	Havali - Havasız
GÜRÜLTÜ	Sessiz - Gürültülü
KATILIK	Esnek - Katı
BİÇİMSELLİK	Biçimsel - Nedensel
DOKU	Kaba - Düzgün
ZAMAN	Eski - Yeni
YARARLILIK	Faydalı - Faydasız

3. Alan Çalışması

Araştırma kapsamında örnekleme alanı olarak seçilen Antalya kent merkezinde yer alan ve biçimsel anlamda geometrik farklılıkların olduğu beş bina ele alınmıştır. Bu yapılar sırasıyla; Sabancı Kongre ve Ticaret Merkezi (Cam Piramit Fuar ve Kongre Merkezi), 112 Acil Çağrı Merkezi (Yardım, talep ve ihbarların tek bir merkezden koordine edildiği hizmet yapısı), Mimarlar Odası (Mimarların örgütlendiği ve mimari çalışmaların koordine edildiği hizmet yapısı), Erciyes Yapı Market (yapı malzemeleri alışveriş merkezi) ve Antalya Su ve Atıksu İdaresi Genel Müdürlüğü (ASAT-Antalya Su ve Atıksu hizmet binası) yapılarıdır.

Seçilen örneklerin farklı mimari biçimlere sahip olmaları ve birbirlerine benzememeleri seçim kriterini oluşturmuştur. Yapıların mimarlarının hedeflediği görsel etkiler sözlü görüşmeler ile belirlenmiştir. Mimar ve üniversite mezunu olan öğretmen, inşaat mühendisi, makine mühendisi, doktor ve turizm sektöründe hizmet veren toplam 100 kişi, katılımcıları oluşturmuştur. Mimari yapıların biçime bağlı görsel etkisinin insan üzerindeki etkilerinin incelenmesi kapsamında yapılan araştırmada; anket yöntemi kullanılmıştır. “Anlamsal değerlendirme çalışmaları” kapsamında araştırmacıların elde ettikleri sıfatlar doğrultusunda biçimsel etkiyi değerlendirmede kullanılacak sıfat çiftinden oluşan bir liste elde edilmiş (Tablo 4) ve beşli likert ölçek hazırlanmıştır. Ölçeğin aralık genişliği, verilen değerler üzerinden (Tablo 5) ele alınmış, 3.41 değerinin üzerindeki sonuçlar dikkate alınarak yorumlanmıştır. Bu kapsamda SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) istatistik programından yararlanılmıştır. İstatistiksel analizlerde veriler, değer olarak ifade edilmiştir. Araştırmada sıralı likert ölçek kullanıldığından parametrik olmayan test koşulları dikkate alınmış, ortalama değerler

üzerinden, regresyon ve ki kare analizleri gerçekleştirilmiştir. Gruplar arası (mimar ve diğer meslek grupları) karşılaştırmalarda, ki kare testi uygulanmış ve anlamlılık aranmıştır.

Tablo 4. Görsel değerlendirmede kullanılan sıfat grupları ve seçim nedenleri

SIFAT ÇİFTLERİ	SEÇİM NEDENİ
Basit Karışık	Yapının seçilebilir ve kolay tanımlanabilir bir biçime mi yoksa zor tanımlanabilen bir yapı olarak mı değerlendirildiği
Dinamik Durgun	Yapının ilk bakışta cephesel ve kütleli hareketlerle insanda uyandırdığı canlılık ve heyecan yada sakin ve stabil etkinin araştırılması
Güçlü Güçsüz	Yapının çevresine hakim ve baskın bir özellik taşıyarak gücünü simgelemekte olup olmadığı
Davet Edici İtici	Yapının kullanıcıda davet edici ya da itici bir etkiye sahip olup olmadığı
Dengeli Dengesiz	Yapının dengeli bir kütleli yerleşime sahip olup olmadığı
Uyumlu Uyumsuz	Yapıyı oluşturan parçaların birbiriyle olan ilişkileri açısından uyumluluğu
Yaşanabilir Yaşanamaz	Yapının işlevsel bir özelliğe bağlı olarak mı yoksa farklılık oluşturan bir özelliğe sahip olarak mı etkilediği
Dolu Boş	Yapısal biçimin kapalı oluşuna bağlı olarak doluluk ya da açık oluşuna bağlı boşluk etkisi (iç ve dışın bağlantısallığı)
Süslü Sade	Yapının sade ya da süslü olma durumu
Güvenli Güvensiz	Yapının biçimsel bütünsel genel düzeni açısından güven verici olup olmadığı
Zarif Kaba	Yapısal biçimin zarif ya da kaba bir etkiye sahip olup olmadığı
Orijinal Popülist	Yapısal biçimin sıradan biçimsel ifadeler şeklinde mi yoksa orijinal bir biçimsel tasarıma mı sahip olduğu
Özgür Kısıtlı	Yapının biçimsel ifadesinin insanda özgürlük ya da kısıtlanmışlık duygularını hissettirdiği
Dışa dönük İçe dönük	Yapının kütle etkisinin dış dünyaya açılan dışavurumcu mu, yoksa içedönük bir etki mi gösterdiği
Kurallı Kuralsız	Yapının kurallı, net bir anlayışla mı tasarlandığı
Duygusal Akılcı	Yapının tasarım anlayışına bağlı yapısal düzeninde lirik ve şiirsel bir ifade sunumuyla duygusal bir etki oluşturup oluşturmadığı, ya da rasyonel ve rijit çözümlerle akılcı bir tutum sergileyip sergilemediği
Baskın Çekinik	Yapının yakın çevre içinde liderlik ve özgürlük özellikleri mi taşıdığı yoksa kendini ifade zorluğu çekerek çekinik bir tutum mu sergilediği
Gizemli Okunaklı	Yapının biçimsel ifadesinin insan üzerinde mistik ve sürpriz bir etki mi bıraktığı yoksa açık ve netliğiyle okunaklı bir tutum mu sergilediği
İz Bırakan Unutulan	Yapının bellekte uzun süreli ve kalıcı olarak mı yoksa kısa süreli ve geçici olarak mı yer ettiği

Tablo 5. Beşli likert ölçek

Ağırlık	Seçenekler	Sınır
5	Kesinlikle katılıyorum	4.21–5.00
4	Katılıyorum	3.41–4.20
3	Kısmen katılıyorum	2.61–3.40
2	Katılmıyorum	1.81–2.60
1	Hiç katılmıyorum	1.00–1.80

Aralıkların eşit olduğu varsayılmıştır. Aritmetik ortalamalar için puan aralığı 0,80 olarak hesaplanmıştır.

Ölçme aracını oluşturan ifadelerin birbirleriyle tutarlılık gösterip göstermediğini belirlemek için güvenilirlik analizi ve regresyon (bağımlı-bağımsız değişken ilişki) analizleri (Tablo 6) gerçekleştirilmiştir.

Tablo 6. Güvenilirlik ve regresyon analizleri

GÜVENİLİRLİK ANALİZİ		REGRESYON ANALİZİ				
		CAM PİRAMİT	112 ACİL ÇAĞRI MERKEZİ	MİMARLAR ODASI ŞUBESİ	ERCİYES YAPI MARKET	ASAT
Sabancı Kongre ve Ticaret Merkezi (Cam Piramit) $\infty = 0,86$	p	0,002	0,000	0,000	0,000	0,000
112 Acil Çağrı Merkezi $\infty = 0,86$	r	0,299	0,362	0,400	0,400	0,371
Mimarlar Odası Antalya Şube Binası $\infty = 0,82$						
Erciyes Yapı Market $\infty = 0,89$						
ASAT Genel Müdürlüğü $\infty = 0,84$						
Güvenilirlik katsayı değerleri $0,80 < \infty < 1$	p<0,05 anlamlılık ölçütü.					
Güvenilirlik analizinde, güvenilirlik katsayısı 0 ila 1 arasında değerler almaktadır ve bu değer 1'e yaklaştıkça güvenilirlik artmaktadır (Ural ve Kılıç, 2005).						

Regresyon analizleri cinsiyet (bağımlı değişken) ve toplam ortalama değerler (bağımsız değişken) üzerinden gerçekleştirildiğinde anlamlı bir sonuç elde edilmemiştir. Cinsiyet ve binaların kullanıcılar üzerindeki biçimsel etkisi arasında bir ilişki söz konusu olmamıştır. Mimar katılımcılar ve diğer katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki söz konusudur (p<0,05). Katılımcı grupları arasında binaların biçimsel değerlendirmesi yönünden pozitif yönlü kuvvetli bir ilişkinin olduğunu r değerlerine göre (Cam Piramit r=0,299, 112 Acil Ç.M. r=0,362, Mimarlar Od. Antalya Şub. R=0,400, Erciyes Yapı Market r=0,400, ASAT Genel Müd. r=0,371) ortaya çıkmaktadır. Binalara ilişkin analizlerde “ki kare” (Chi-square) değerlerine yer verilecektir.

4. Bulgular

Araştırma bulgularında binalara ilişkin genel bilgilere ve tasarımcıların hedeflerine yer verilmiştir. Tasarımda benimsenen yaklaşım, biçime dayalı iç mekânda ve dıştan algılamada, oluşturulmak istenen etki görüşmelerden elde edilen bilgiler doğrultusunda aktarılmıştır.

Sabancı Kongre ve Ticaret Merkezi (Cam piramit)'nin biçimsel yapısını kullanıcıların sade ve dengeli olarak tanımladığı gözlenmektedir. Katılımcıların asal formlardan biri olarak ele alınan piramit formuna sahip biçimsel düzenlemeyi sade ($\bar{x}=4,08$) ve dengeli ($\bar{x}= 4,01$) olarak algıladıkları ve piramit formun bu yönde bir etkiye sahip olduğu söylenebilmektedir. Tanımlı kabul edilebilir değerlerin kurallı ($\bar{x}=3,91$), basit ($\bar{x}=3,80$), durgun ($\bar{x}=3,55$), iz bırakan ($\bar{x}=3,53$), güçlü ($\bar{x}=3,52$), davet edici ($\bar{x}=3,50$), baskın ($\bar{x}=3,50$) olarak sıralandığı görülmektedir. Yüzdeleri bakımından kesin değerlerde en yüksek değeri sadelik (%40) etkisi oluşturmaktadır. Yine yüzdeleri bakımından eşdeğer nitelikte kabul edilebilecek en yüksek değerinin %45 ile dışadönük-içedönük sıfat çiftinin oluşturduğu gözlenmiştir (Tablo 7 ve 8).

Tablo 7. Antalya Sabancı Kongre ve Ticaret Merkezi (Cam Piramit)

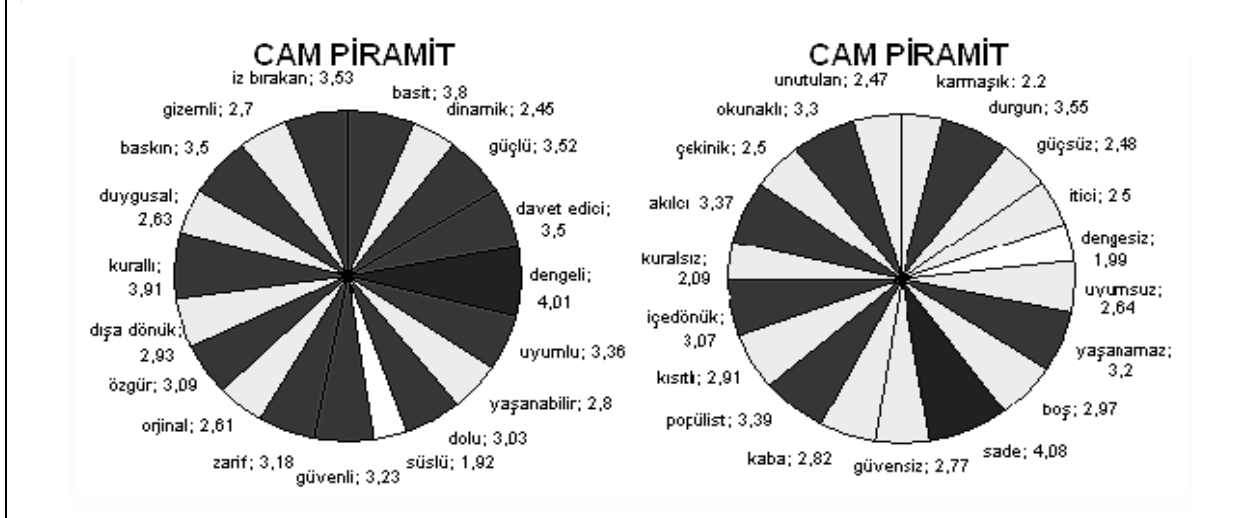

Tasarımcının/tasarımcıların görüşleri ve hedefleri

Asal geometrik piramit biçimli yapı ile Mısır piramitlerinin yarattığı hayranlığın asırlarca sürmesinin biçimsel oluşumda etkili olduğu vurgulanmıştır. Benzer şekilde bir etkiyle Antalya'nın simgesi olarak sürdürülmesinin amaçlandığını belirtilmiştir. Yapıyı görsel olarak algılayanlarda çevreye **uyumlu, yaşanabilir, iz bırakan ve dışadönük** bir etki oluşturmak istendiği; yapıdaki en güçlü etkinin iç mekânda sağlanacağı belirtilmiştir.

Tablo 8. Antalya Sabancı Kongre ve Ticaret Merkezi (Cam Piramit) bulgular

CAM PİRAMİT Chi-Square Test sonucu	Basit Karmaşık	Dinamik Durgun	Güçlü Güçsüz	Davet edici İtici	Dengeli Dengesiz	Uyumlu Uyuysuz	Yaşanabilir Yaşanamaz	Dolu Boş	Süslü Sade	Güvenli Güvensiz	Zarif Kaba	Orjinal Popülist	Özgür Kısıtlı	Dışadönük İçedönük	Kurallı Kuralsız	Duygusal Akalıcı	Baskın Çekinik	Güzemli Okunaklı	İz bırakan Unutulan
Mimar-Diğer	0,001*	0,481	0,793	0,089	0,868	0,077	0,007*	0,712	0,001*	0,008*	0,003*	0,000*	0,004*	0,549	0,001*	0,015*	0,003*	0,004*	0,171
	* P<0,05																		

112 Acil Çağrı Merkezi'nin biçimsel yapısına kullanıcıların belirgin biçimsel tanımlamalar getirmediği gözlenmiştir. Genel ortalamalar göz önüne alındığında tanımlı kabul edilebilecek değerleri sade ($\bar{x}$ =3,63), akılcı ($\bar{x}$ 3,62) ve dinamik ($\bar{x}$ =3,53) etkilerin aldığı görülmüştür. Yüzdellikleri bakımından kesin değerlerde en yüksek değerler %17 ile sade; karşıt sıfatlar olarak eşdeğer nitelikte kabul edilebilecek en yüksek değer ise uyumlu-uyumsuz (%39) sıfat çiftinde olduğu görülmüştür. (Tablo 9 ve 10).

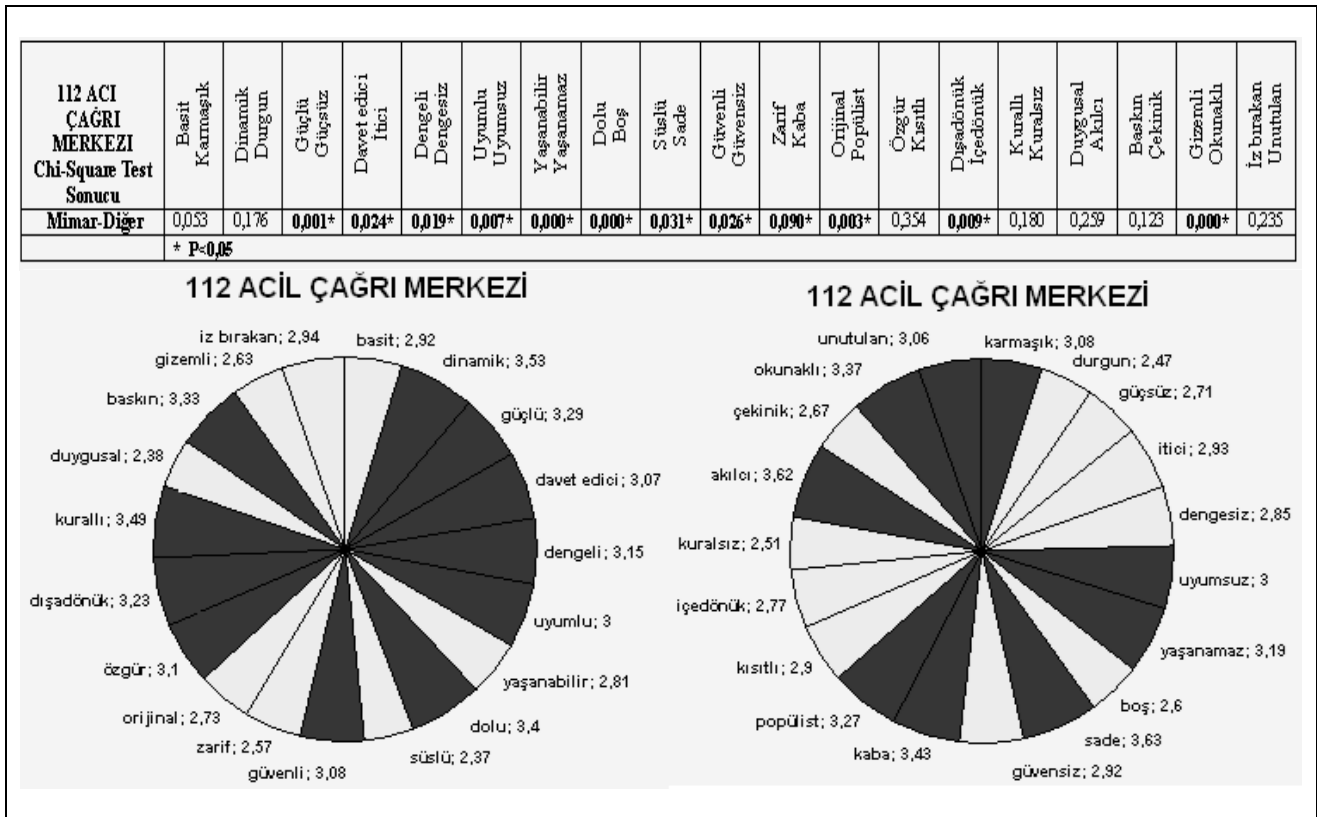
Tablo 9. 112 Acil Çağrı Merkezi

Tasarımcının/tasarımcıların görüşleri ve hedefleri

Bina biçimsel olarak plan düzleminde dairesel formda tasarlanmıştır. Merkezde silindirik bir form ve onun çevresinde silindirik formun parçalarının ekleme ve çıkarma yöntemi ile bir araya getirilmesinden oluşturulmuştur. Dairenden türeyen prizmatik form/lar benimsenmiştir. Yapıda **güvenli, dikkat çekici, okunaklı, kurallı, yaşanabilir, dolu** bir etki hedeflenmiştir. En güçlü görsel etki ise **güvenli** olarak tanımlanmıştır.

Tablo 10. 112 Acil Çağrı Merkezi Grafikler

Antalya Mimarlar Odası'nın biçimsel yapısı üzerine kullanıcıların belirgin biçimsel tanımlamalar getirmediği gözlenmektedir. Genel ortalamalar göz önüne alındığında tanımlı kabul edilebilecek değerleri dinamik ($\bar{x} = 3,80$), iz bırakan ($\bar{x} = 3,55$), akılcı ($\bar{x} = 3,55$) ve güçlü ($\bar{x} = 3,51$) etkilerin aldığı görülmektedir. Yüzelikleri bakımından kesin değerlerde en yüksek değerlerin %25 ile dinamik; karşıt sıfatlar olarak eşdeğer nitelikte kabul edilebilecek en yüksek değerlerin %40 ile dışadönük-içedönük sıfat çifti oluşturmaktadır (Tablo 11 ve 12).

Tablo 11. Antalya Mimarlar Odası

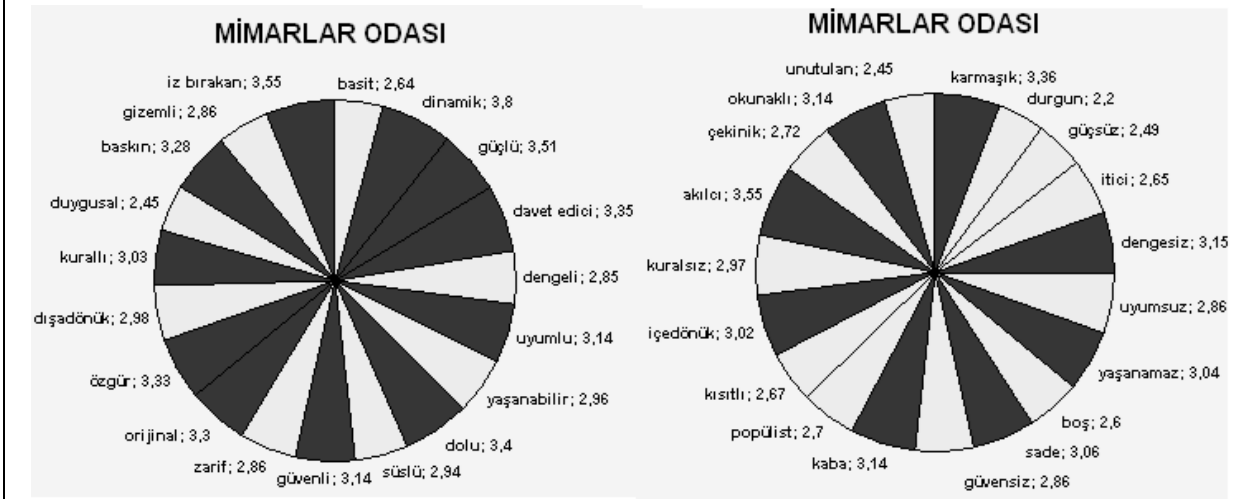

Tasarımcının/tasarımcıların görüşleri ve hedefleri

Plan düzleminde kare biçimle tasarlanmıştır. Bina hacim olarak merkezde prizmatik bir form ve ona eklenmiş prizmatik formların farklı boyutlarda ve farklı açılarda kullanılmasıyla oluşturulmuştur. Kare ve kareden türeyen formların birlikteliğiyle oluşan binada asimetrik bir düzen vardır. Tasarımcı dış çevreden bağımsız ve içte zengin mekân oluşturma düşüncesiyle algoritmik bir yaklaşım benimsemiştir. Tasarımcı temelde birbirine geçmiş iki küpün oluşturduğu sade bir kompozisyonla yola çıktığını belirterek, **basit, dinamik, güçlü, davet edici, dengeli, uyumlu, yaşanabilir, sade, güvenli, zarif orijinal, özgür, içedönük, kurallı, akılcı, baskın, okunaklı** ve **iz bırakan** etkileri amaçlamıştır.

Tablo 12. Antalya Mimarlar Odası Grafikler

ANTALYA MİMARLAR ODASI Chi-Square Test Sonucu	Basit Karmaşık	Dinamik Durgun	Güçlü Güçsüz	Davet edici İtici	Dengeli Dengesiz	Uyumlu Uyuumsuz	Yaşanabilir Yaşanamaz	Dolu Boş	Süslü Sade	Güvenli Güvenersiz	Zarif Kaba	Orijinal Popülist	Özgür Kısıtlı	Dışadönük İçedönük	Kurallı Kuralsız	Duygusal Akılcı	Baskın Çekimlik	Gizemli Okunaklı	İz bırakan Unutulan
Mimar-Diğer	0,028+	0,058	0,113	0,002+	0,410	0,775	0,789	0,090	0,353	0,157	0,882	0,448	0,072	0,202	0,003+	0,409	0,001+	0,990	0,291
	* P<0,05																		

Erciyes Yapı Market'in biçimsel yapısına kullanıcıların belirgin biçimsel tanımlamalar getirmediği gözlenmektedir. Genel ortalamalar göz önüne alındığında tanımlı kabul edilebilecek değerlerin; okunaklı ($\bar{x}=3,65$), kurallı ($\bar{x}=3,61$), dengeli ($\bar{x}=3,59$) ve akılcı ($\bar{x}=3,55$) etkilerin aldığı görülmektedir. Yüzdeleri bakımından kesin değerlerde en yüksek değerin %23 ile okunaklı; karşıt sıfatlar olarak eşdeğer nitelikte kabul edilebilecek en yüksek değeri özgür-kısıtlı (%45) ve dışadönük-içedönük (%45) sıfat çifti oluşturmaktadır (Tablo 13 ve 14).

Tablo 13. Erciyes Yapı Market

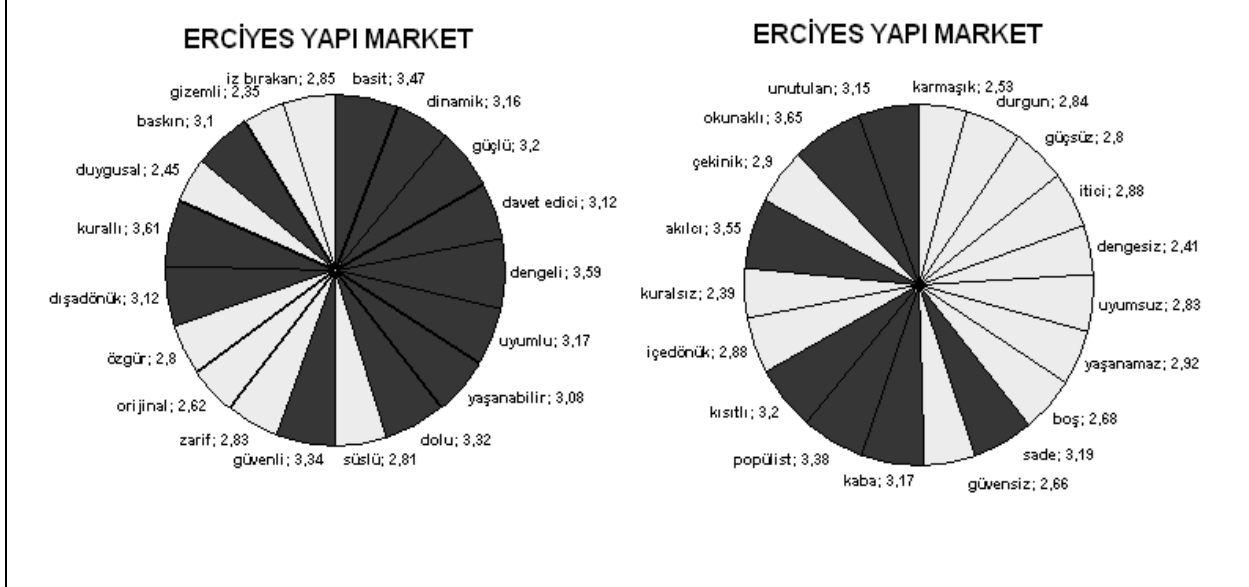

Tasarımcının/tasarımcıların görüşleri ve hedefleri

Bina farklı boyutta kareden türeyen iki prizmatik formun karşılıklı olarak bir araya getirilmesiyle biçimlenmiştir. Çevresel algılanması ve güç unsuru oluşturma düşüncesine bağlı olarak algoritmik bir yaklaşım benimsenmiştir. Yapıda **güçlü, dengeli ve iz bırakan** etkilerin oluşmasının hedeflendiğini belirtilerek en güçlü görsel etki yapının **güçlü** görünmesi olarak ifade edilmiştir.

Tablo 14. Erciyes Yapı Market Grafikler

ERCİYES YAPI MARKET Chi-Square Test Sonucu	Basit Karmaşık	Dinamik Durgun	Güçlü Güçsüz	Davet edici İtici	Dengeli Dengesiz	Uyumlu Uyumsuz	Yaşanabilir Yaşanamaz	Dolu Boş	Süslü Sade	Güvenli Güvensiz	Zarif Kaba	Orijinal Popülist	Özgür Kısıtlı	Dışadönük İçedönük	Kurallı Kuralsız	Duygusal Akılcı	Baskın Çekinik	Gizemli Okunaklı	İz bırakan Unutulan
Mimar-Diğer	0,000*	0,000*	0,004*	0,001*	0,002*	0,001*	0,001*	0,061	0,014*	0,000*	0,000*	0,000*	0,048*	0,486	0,603	0,282	0,445	0,000*	0,046*
	* P<0,05																		

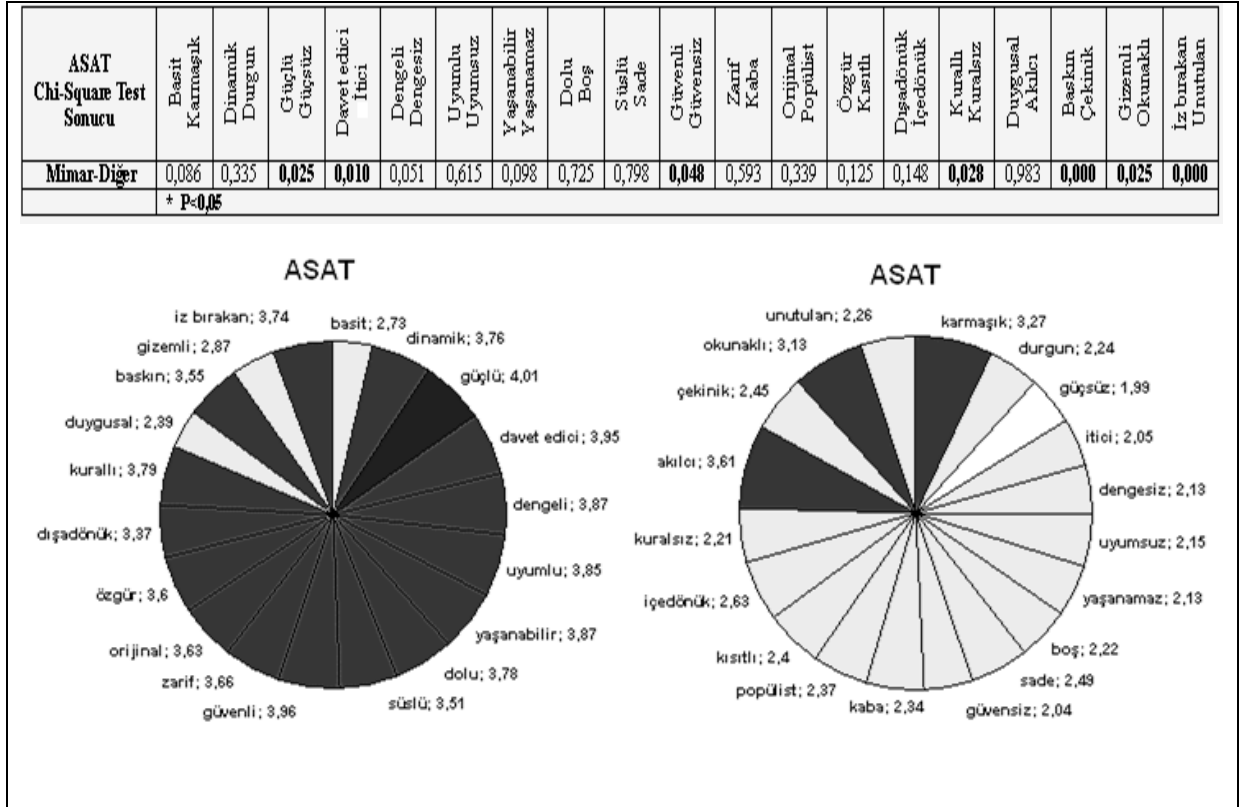

ASAT biçimsel yapısını, kullanıcıların güçlü ($\bar{x}=4,01$) olarak tanımladığı gözlenmekte birlikte tanımlı kabul edilebilecek değerleri sırasıyla güvenli ($\bar{x}=3,96$), davet edici ($\bar{x}=3,95$), dengeli ($\bar{x}=3,87$), yaşanabilir ($\bar{x}=3,87$), uyumlu ($\bar{x}=3,85$), kurallı ($\bar{x}=3,79$), dolu ($\bar{x}=3,78$), dinamik ($\bar{x}=3,76$), iz bırakan ($\bar{x}=3,74$), zarif ($\bar{x}=3,66$), orijinal ($\bar{x}=3,63$), akılcı ($\bar{x}=3,61$), özgür ($\bar{x}=3,60$), baskın ($\bar{x}=3,55$) ve süslü ($\bar{x}=3,51$) etkilerin aldığı görülmektedir. Kesin değerlerde en yüksek değer %23 ile güçlü, karşıt sıfatlar olarak eşdeğer nitelikte kabul edilebilecek en yüksek değeri ise dışadönük-içedönük (%44) sıfat çifti oluşturmaktadır (Tablo 15 ve 16).

Tablo 15. ASAT

			
<p>Tasarımcının/tasarımcıların görüşleri ve hedefleri</p> <p>Bina, merkezde prizmatik formun eklemeye çıkarma işlemi uygulanmasına bağlı simetrik olarak biçimlenmiştir. Algoritmik bir yaklaşımla, strüktürde eklemeye ve çıkarmalarla zenginleştirilmiş prizmatik bir form benimsenmiştir. Yapıda <i>dinamik, güçlü, davet edici, dengeli, yaşanabilir, güvenli, orijinal ve iz bırakan</i> bir etki oluşturmak istendiğini belirtilerek yapıdaki en güçlü etki, <i>iz bırakan ve fonksiyonellik</i> olarak ifade edilmiştir.</p>			

Tablo 16. ASAT Grafikler

5. Değerlendirme ve Sonuç

Estetik ve görsel değerlendirme için mimari tasarımda rol oynayan forma dayalı nitelikler, biçimlerin kullanım şekli ve düzeni, oluşturulmak istenen görsel etkide belirleyici rol oynamaktadır.

Sabancı Kongre ve Ticaret Merkezi (Cam piramit) anket verilerine bağlı olarak sadece iz bırakan sıfatının aldığı değerler yönünde tasarımcı hedefine ulaşılmıştır. Tasarımcının hedef olarak belirlemediği halde ikonik bir tasarım yaklaşımıyla seçilen Cam Piramit formunun katılımcıda sade, dengeli kurallı, basit, durgun, iz bırakan, güçlü, davet edici, baskın etkileri oluşturduğu görülmüştür. Diğer biçimsel düzenlemelere göre en az eşdeğer düzeyde cevabın Cam Piramit anketine verildiği gözlenmiştir. Bu durum kullanıcıların asal formlardan piramit formuna sahip bir biçim olarak Cam Piramit yapısını daha kolay anlamlandırıldığını göstermektedir. Karenin dengeli, sade, eşitlik, sert ve bütünlük; üçgenin ise durağan, sert ve kenarları üzerindeyken denge etkisi oluşturduğu yönündeki araştırmalara yer verilmişti. Kare ve üçgenden türeyen asal bir form olarak piramit formun basit, durgun, dengeli, kurallı, baskın ve davet edici etkilere verilen cevaplarının çoğunlukta olmasıyla bu görüşleri desteklediği görülmüştür.

112 Acil Çağrı Merkezi anketi neticesinde istenilen düzeyde bir etkiye ulaşıldığı söylenememekle birlikte tasarım amaçları içinde yer almasa da dairesel bir form etrafında şekillenen 112 Acil yapısının sade, dinamik ve akılcı etkileri oluşturduğu görülmüştür. Dairenin rahat, merkeziyetçi, güç gibi özelliklerinden söz eden çalışmalar olduğunu belirtilmişti. 112 Acil Çağrı Merkezi projesinde uygulanan biçimselliğin de dairesel bir merkez ve buna bağlı etrafında şekillenen biçimsel düzenleme olduğu görülmektedir. Ayrıca formların açılı kullanımının hareket duygusu getirdiği ve dinamik bir etki oluşturduğuna yer verilmişti. 112 Acil Çağrı merkezi yapısı üzerine kullanıcıların dinamik ve kurallı etki cevaplarıyla bu durumun desteklediği söylenebilmektedir.

Antalya Mimarlar Odası anket sonucuna göre; dinamik, iz bırakan, akılcı ve güçlü sıfatlarının aldığı değerler yönünden yapıda kısmen amaca ulaşılmıştır. Temelde kare form ve onun açılı kullanımının getirdiği biçimsel düzenlemeye sahip olan Antalya Mimarlar Odası tasarımının kare form özellikleriyle dinamik, güçlü ve iz bırakan etkiler oluşturduğu görülmüştür. Bu durum; kareden türeyen prizmatik form ve prizmatik formların farklı açıda kullanımına bağlı bir sonuç olarak değerlendirilmektedir.

Erciyes Yapı Market anketi sonucunda tasarımcının hedeflediği etkiler olmasa da çevresel algı ve güç oluşturma istemiyle kareden türeyen prizmatik form, düzen ve biçimsel tekrardan oluşan Erciyes Yapı Market formunun; okunaklı, kurallı, dengeli ve akılcı etkilerin aldığı değerler bakımından bu yönde etkiye ulaşıldığı görülmüştür. Ayrıca tasarımın sahip olduğu bu etkilerin, kare ve kareden türeyen prizmatik formların neredeyse yalın halleriyle kullanılmasına bağlı olarak gerçekleştiği de söylenebilmektedir.

ASAT (Antalya Su ve Atıksu Genel Müdürlüğü) anketi sonucu elde edilen veriler tasarımın neredeyse amaçlanan tüm etkilere ulaştığını göstermiştir. ASAT yapısının kareden türeyen prizmatik formun kullanımı ve düzeni özelliklerine bağlı olarak güçlü, güvenli, davet edici, dengeli, yaşanabilir, uyumlu, kurallı, dolu, dinamik, iz bırakan, zarif, orijinal, akılcı, özgür, baskın ve süslü etkileri oluşturduğu görülmüştür. Özellikle güçlü,

davet edici, uyumlu, yaşanabilir ve dengeli etkilerin anket katılımcıları tarafından yüksek değerler alması, prizmatik formlar ve formların düzeninin getirdiği sonuçlar olarak değerlendirilmektedir.

Katılımcılar arasında mimar ve diğer meslek grupları arasındaki algısal farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Bu durum mimarların tasarıma bakış açısının diğer meslek gruplarına göre farklı olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Bunun nedeni büyük ölçüde aldıkları eğitim ve yorumlama tekniğine bağlıdır. Cam Piramit anketinde basit-karmaşık, yaşanabilir-yaşanamaz, süslü-sade, güvenli güvensiz, zarif-kaba, orijinal-popülist, özgür-kısıtlı, kurallı-kuralsız, duygusal-akılcı, baskın çekinik, gizemli-okunaklı sıfat çiftlerinde; 112 Acil Çağrı Merkezi anketinde güçlü-güçsüz, davet edici-itici, dengeli-dengesiz, uyumlu-uyumsuz, yaşanabilir-yaşanamaz, dolu-boş, süslü-sade, güvenli-güvensiz, orijinal-popülist, dışadönük-içedönük, gizemli-okunaklı; Mimarlar Odası anketinde basit-karmaşık, davet edici-itici, kurallı-kuralsız, baskın-çekinik; Erciyes Yapı Market anketinde basit-karmaşık, dinamik-durgun, güçlü-güçsüz, davet edici-itici, dengeli-dengesiz, uyumlu-uyumsuz, yaşanabilir-yaşanamaz, süslü-sade, güvenli-güvensiz, zarif-kaba, orijinal-popülist, özgür-kısıtlı, gizemli-okunaklı, iz bırakan-unutulan ve ASAT değerlendirmesinde güçlü-güçsüz, davet edici-itici, güvenli-güvensiz, kurallı-kuralsız, baskın-çekinik, gizemli-okunaklı, iz bırakan-unutulan sıfat çiftlerine bağlı algı farklılıklarıdır. Tasarımcının biçimsel olarak kullanıcı üzerinde bırakmak istediği görsel etki ile kullanıcı algısı arasında bu farklılıklarla birlikte tasarımcının istediği yönde etkiler oluşturulmuştur. Cam Piramit örneğinde piramit formunun yalın ve dengeli kullanımı bu yönde yapılan çalışmaları destekler mahiyettedir. Araştırma kapsamında seçilen yapılar kare, üçgen ve daireden türeyen biçimselliğe sahip geometrik formlardır. Elde edilen etki sonuçları algı çalışmalarını destekler mahiyettedir. Bina biçiminin kullanıcı üzerinde bıraktığı görsel etki seçilen biçim ve biçimsel düzen açısından değerlendirilmekte ve bu yönde etki tanımlamalarını oluşturmaktadır. Geometrik biçimde kare formun kullanımının literatüre dayalı dengeli, dinamik, bütünlük, ussallık, sadelik, doğruluk, eşitlik, sertlik etkilerine ilaveten bu araştırma ile kare ve kareden türeyen formların kullanıldığı Mimarlar Odası, Erciyes Yapı Market ve ASAT örneklerinde ortak sonuç olarak görülen akılcı etki de tespit edilmiştir. Kare form kullanımı bu yapılar üzerinden dinamik, güçlü, iz bırakan, akılcı, basit, dengeli, kurallı, okunaklı, davet edici, dengeli, uyumlu, yaşanabilir, güvenli, özgür, orijinal, baskın olarak tespit edilmiştir. Geometrik biçimde dairesel form kullanımının literatüre dayalı rahat, dinlendirici, merkezi, durağan, güç, anıtsallık, yasa, güç, evrensellik, sevgi, yumuşaklık, denge etkileri bu araştırma ile daireden türeyen bir form olan konik formun kullanıldığı 112 Acil Çağrı Merkezi örneğinde ele alınarak dinamik, kurallı, sade kaba ve akılcı etkilere sahip olduğu tespit edilmiştir. Geometrik biçimde üçgen form kullanımının literatüre dayalı dengesiz, rahatsız, durağan, sert etkileri bu çalışma kapsamında asal şekillerden biri olarak ele alınan piramit form üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında Sabancı Kongre ve Ticaret Merkezi (Cam piramit) örneğinde ele alınarak sade, dengeli, kurallı, basit, durgun, iz bırakan, güçlü, davet edici, baskın etkilere sahip olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular, Tablo 17’de özetlenmiştir.

Tablo 17. Araştırmada ele alınan yapıların biçimsel özellikleri, tasarımcıların hedefledikleri ve kullanıcılarda oluşan etki

Araştırma ele alınan binalar	Tasarımcının amaçladığı etki	Kullanıcıda algıya bağlı oluşan etki
<p>Sabancı Kongre ve Ticaret Merkezi (Cam piramit)</p> <p>Piramit Asal Biçim</p>	<p>Uyumlu Yaşanabilir İz Bırakan Dışadönük</p>	<p>Sade Dengeli Kurallı Basit Durgun İz Bırakan Güçlü Davet edici Baskın</p>
<p>112 Acil Çağrı Merkezi</p> <p>Ekleme çıkarma yapılmış daireden türeyen prizmatik form</p>	<p>Güvenli Okunaklı Kurallı Dolu Yaşanabilir</p>	<p>Sade Dinamik Akılcı</p>
<p>Antalya Mimarlar Odası</p> <p>Kare ve kareden türeyen formların asimetrik birlikteliği</p>	<p>Basit Dinamik Güçlü Davet edici Dengeli Uyumlu Yaşanabilir Boş Sade Güvenli</p> <p>Zarif Orijinal Özgür İçedönük Kurallı Akılcı Baskın Okunaklı İz bırakan</p>	<p>Dinamik İz bırakan Akılcı Güçlü</p>
<p>Erciyes Yapı Market</p> <p>Farklı boyutta kareden türeyen iki prizmatik formun karşılıklı kullanımı</p>	<p>Güçlü Dengeli İz bırakan</p>	<p>Okunaklı Kurallı Dengeli Akılcı</p>
<p>ASAT</p>	<p>Dinamik Güçlü Davet edici Dengeli Yaşanabilir</p>	<p>Güçlü Güvenli, Davet edici Dengeli Yaşanabilir</p> <p>Dinamik İz bırakan Zarif Orijinal Akılcı</p>

	Güvenli Orijinal İz bırakan	Uyumlu Kurallı Dolu	Özgür Baskın Süslü
Ekleme ve çıkarmalar yapılmış prizmatik form			

Algı alanında çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışma; literatürde yer alan algı çalışmalarının mimari örnekler üzerinden araştırılmak suretiyle desteklenmesi, mimarların tasarımlarında ortaya koymak istedikleri etki veya etkilerdeki belirleyici rolünün vurgulanması ve özellikle de mimar kullanıcıların algılarında alınan eğitime ve mesleğe dayalı farklılık oluşturmalarının ortaya konulması açısından alandaki çalışmalara katkı sağlayacağı umulmaktadır. Biçimsel olarak bulunduğu yerde fark oluşturan tasarımların, farklı kullanıcı grupları üzerinde nasıl bir etkisi olduğunun belirlenmesi tasarımcılara da veri oluşturacak bilimsel araştırmalar olarak değerli olacaktır.

Yazarın Katkı Oranı

Sıra	Adı soyadı	ORCID	Yaziya katkısı*
1	Mukaddes ÇIRAK YILMAZ	0000-0001-6054-1376	1, 2, 3, 4
2	Dicle AYDIN	0000-0002-6727-6832	1, 3, 4, 5
*Katkı bölümüne ilgili açıklamanın karşılığına gelen rakamlar yazılmıştır.			
1. Çalışmanın tasarlanması 2. Verilerin toplanması 3. Verilerin analizi ve yorumu 4. Yazının yazılması 5. Kritik revizyon			

Yazar Notu

Bu makale Prof. Dr. Dicle AYDIN'ın danışmanlığında Mukaddes ÇIRAK YILMAZ'ın Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalında hazırladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Kaynaklar

Aydınlı, S. (1986). Mekânsal Değerlendirmede Algısal Yargılara Dayalı bir Model, Dr. Tezi, İstanbul: İTÜ

Aydınlı, S. (1992). Mimarlıkta Görsel Analiz, İstanbul: İTÜ Yayınları

- Aytem, N. M. (2005). Mimari Mekanda Renk Form ve Doku Değişkenlerinin Algılanması, YL. Tezi, İstanbul: İTÜ
- Balkan, Y. (1996). Mimari Tasarımda Biçime Bağlı Davranışlar, Dr. Tezi, İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi
- Ching, F.D.K (2004). Mimarlık, Biçim, Mekan, Düzen, Çeviren: Sevgi Lökçe, İstanbul: YEM Yayınları
- Çırak, M. 2008, Mimaride Biçimin Görsel Etkisi: Tasarımcı Hedefi ve Kullanıcı Üzerinden Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Konya.
- Erkman, U. (1973). Mimaride Görsel Etki ve İdrak İlişkileri, Dr. Tezi, İstanbul: İTÜ
- Ertürk, S. (1984). Mimari Mekanın Algılanması Üzerine Deneysel Bir Çalışma, Dr. Tezi, Trabzon: Karadeniz Üniversitesi
- Hasol, D. (1993). Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, İstanbul: YEM yayınları
- Kortan, E. (1999). Mimarlıkta Estetik Değerler, Yapı Dergisi 211. sayı sf: 63-69
- Kurtçu, G. E. (1999). Mimari Kütlede Biçimleniş Faktörleri, YL Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi
- Sirel, Ş. (1992). Aydınlığın Niteliği, YFU (Yapı Fiziği Uzmanlık Enstitüsü), Kitapçık no: 4
- Özer, B. (1974). Estetik'in Anlamı Kapsamı ve Günümüzdeki Yeri, Yapı Dergisi, YEM Yayınları, sayı 7, sf:33
- Parsa, A.F. (2007), İmgenin Gücü: Görsel Kültürün Yükselişi, Fotoğrafya Dergisi Sayı 19 <http://www.fotografya.gen.tr/TR,1704/imgenin-gucu-ve-gorsel-kulturun-yukselisi.html> (Erişim: 22 Mayıs 2021)
- Sanoff, H., 1991, Visual Research Methods in Design, Routledge Taylor&Francis Group, New York.
- Turuthan, T. (1987). Tasarlama Faaliyeti ve Tasarımcı Nitelikleri Üzerine Bir İnceleme, Dr. Tezi, Trabzon: KTÜ
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2005). Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Ünügür, S.M. (1989). Bina Tasarımının Temel İlkeleri, İstanbul: İTÜ Yayınları
- Yılmaz, Ö. (2004). Mimari Mekanda Görsel Algı ve Manipülasyon İlişkilerinin İrdelenmesi, YL. Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi
- Zevi, B. (1990). Mimariyi Görmeyi Öğrenmek, Çev: Demir Divanlıoğlu, İstanbul: Birsen Yayınevi

İnternet Kaynakları

URL-1, <https://sozluk.gov.tr/> (22.05.2021)

URL-2, <http://www.atpm.com/9.10/design.shtml> (07.06.2021)